

POVREDE LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA KAO RAZLOG ZA PONAVLJANJE PARNIČNOG POSTUPKA ¹

Dr. sc. Vladimir Boranijašević, docent
Pravni fakultet Univerziteta u
Prištini sa privremenim sjedištem
u Kosovskoj Mitrovici

UDK: 347.91/.95
342.7:342.565.2
Ur.: 12. siječnja 2011.
Pr.: 2. ožujka 2011.
Izvorni rad

Sažetak

Autor u radu analizira povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda kao specifičan razlog za ponavljanje parničnog postupka. Zakon o parničnom postupku Republike Srbije iz 2004. godine doneo je novine u pogledu razloga za ponavljanje postupka, posebno predviđajući mogućnost ponavljanja postupka na osnovu presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu kojom je utvrđena povreda ljudskih prava i osnovnih sloboda, donete protiv Republike Srbije. Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2009. godine uvodi se još jedan razlog za ponavljanje postupka. Tako, ukoliko je Ustavni sud Republike Srbije u postupku po ustavnoj žalbi utvrdio postojanje povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda u parničnom postupku, na osnovu njegove odluke može doći do ponavljanja postupka. Autor obrađujući ove razloge za ponavljanje postupka ukazuje na teorijske dileme, rezultate ostvarene na normativnom planu kao i ciljeve i motive novih rešenja u zakonodavstvu Republike Srbije. Autor, u manjoj meri, posvećuje pažnju i zakonodavnim rešenjima u pogledu razloga za ponavljanje postupka u Republici Hrvatskoj, sa ciljem da se ukaže na identičnost određenih rešenja te njihovu različitost u određenim segmentima.

Ključne riječi: *parnični postupak, ponavljanje postupka, ljudska prava i osnovne slobode, Ustav, Evropski sud za ljudska prava, ustavna žalba, ustavna tužba.*

1. Institutu parnične procedure u Republici Srbiji regulisani su odredbama Zakona o parničnom postupku² koji je donet 2004. godine. Donošenje novog Ustava

1 Rad je pisan na srpskom jeziku kao izvornom jeziku autora.

2 Videti: „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 125/2004. U daljem tekstu: ZPP. Pravila po kojima se postupa u parničnom postupku sadržana u ZPP stupila su na snagu početkom naredne kalendarske godine.

Republike Srbije,³ kao najvišeg pravnog akta države, kao i niza zakona iz oblasti pravosuđa,⁴ ukazalo je na potrebu za usklađivanjem ZPP sa odredbama Ustava i novodonetih zakona. Ministarstvo pravde Republike Srbije formiralo je radnu grupu čiji je zadatak bio rad na reformi parnične procedure. Nacrt radne grupe koji je bio predmet javne i stručne rasprave i, takođe, objavljen na sajtu Ministarstva pravde, nije postao i zvanični tekst Zakona o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Srbije koji je donet krajem 2009. godine.⁵ Donošenje ZID ZPP označilo je kako usklađivanje pravila parnične procedure sa Ustavom tako i usklađivanje sa, u međuvremenu donetim, zakonima iz oblasti pravosuđa.

ZID ZPP iz 2009. godine predviđa nova procesna rešenja. Među njima se neka odnose i na razloge za ponavljanje postupka. Jedan od razloga za ponavljanje postupka koji je pretrpeo određene izmene i dopune je i predmet ovog rada.

2. Ponavljanje postupka, kao što je poznato, predstavlja vanredni pravni lek koji može biti izjavljen protiv odluka kojima je postupak okončan i koje su postale pravnosnažne. Ovim pravnim lekom se teži ukidanju nepravilne pravnosnažne odluke suda, ponovnom raspravljanju sporne stvari i donošenju nove meritorne odluke, a sa ciljem otklanjanja nepravilnosti odluke koja je uperena protiv svrhe parničnog postupka i koja predstavlja negaciju sudske zaštite prava.⁶

Stranka ima pravo da zahteva ponavljanje postupka koji je završen bilo kojom presudom parničnog suda.⁷ Stranka, takođe, ima pravo da traži i ponavljanje postupka koji je okončan donošenjem meritornog rešenja – platnog naloga ili rešenja u postupku u parnicama zbog smetanja državine.

Kao pravni lek, ponavljanje postupka ima određene karakteristike. To je nesuspendivan, remonstrativan, ograničen, prekluzivan, dvostran i supsidijaran

3 Videti: „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 83/2006. U daljem tekstu: Ustav.

4 U periodu od donošenja ZPP, pored Ustava, u Republici Srbiji su doneti i Zakon o uređenju sudova („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 116/2008), Zakon o sudijama („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 116/2008), kao i novi Sudski poslovnik koji je donet 2009. godine.

5 Videti: „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 111/2009. U daljem tekstu: ZID ZPP.

6 Tako: Kamhi, S. – Građanski sudski postupak, IP Veselin Masleša, Sarajevo, 1961, str. 449.

7 Kako parnični sud može u toku postupka doneti različite vrste presuda, u pogledu pojedinih presuda postoje i specifičnosti u pogledu pobijanja predlogom za ponavljanje postupka. Tako se jednostrane presude – presuda zbog propuštanja, presuda na osnovu priznanja i presuda na osnovu odricanja mogu pobijati predlogom za ponavljanje postupka ali u granicama u kojima se te presude mogu pobijati i redovnim pravnim sredstvima. Specifično je pitanje da li se međupresuda, kao sudska odluka o elementu tužbenog zahteva, može pobijati predlogom za ponavljanje postupka. Smatra se da je i ovu presudu moguće pobijati predlogom za ponavljanje postupka jer je njome završen postupak u kome se odlučivalo o osnovanosti osnova tužbenog zahteva i zbog činjenice da i ova presuda ima ista pravna dejstva kao i druge zakonom predviđene presude; (O tome videti: Stanković, G. – Građansko procesno pravo, sveska prva, Parnično procesno pravo, Pravni fakultet, Niš, 2010, str. 521; Požnić, B. – Međupresuda, Pravni život br. 11 – 12/1989, str. 1636; Triva, S. – Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1978, str. 595. Videti i: Boranijašević, V. – Presude u parničnom postupku, Zadužbina Andrejević, Beograd, 2009, str. 53.)

pravni lek. Ograničenost, kao obeležje ovog pravnog leka, ogleda se, kako u pogledu objekta pobijanja i rokova, tako i u domenu razloga za njegovo izjavljivanje.

Prema odredbama ZPP, predlog za ponavljanje postupka mora da ima određenu sadržinu, te se u njemu naročito moraju navesti: zakonski osnov po kome se traži ponavljanje (označenje razloga za ponavljanje postupka), okolnosti iz kojih proizlazi da je predlog podnesen u zakonskom roku i dokazi kojima se potkrepljuju navodi predlagača.⁸ Naravno, podrazumeva se da žalilac ima pravni interes za izjavljivanje ovog pravnog leka.

Ponavljanje postupka predstavlja kompleksan pravni institut. Postupak po predlogu za ponavljanje postupka se odvija u dve faze. U prvoj se ispituje dopuštenost i osnovanost predloga, te ukoliko je on takav, sud donosi odluku o ukidanju ranije pravnosnažne odluke koja je procesna smetnja ponovnom odlučivanju. U drugoj fazi postupka, sud ponavlja postupak i donosi novu meritornu odluku o glavnoj stvari.

3. Razlozi za ponavljanje postupka koji moraju biti označeni u predlogu za ponavljanje postupka taksativno su određeni u odredbi iz čl. 422. st. 1. t. 1 – 10. ZPP. Razlozi za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka mogu biti određene procesne povrede kao i određeni materijalni nedostaci, dok materijalnopravne povrede to ne mogu biti.

Uobičajeno je da se u literaturi procesnog prava razlozi za ponavljanje postupka klasifikuju u određene grupe. Iako zakonodavac nije ni u ovom zakonskom tekstu, kao ni u ranijim, klasifikovao razloge za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka, u literaturi je zastupljena podela svih razloga u određene grupe. Broj grupa razloga za izjavljivanje ovog pravnog leka je varirao, u zavisnosti od broja razloga koji su zakonom bili i jesu propisani. Broj razloga za ponavljanje postupka predviđenih zakonom se vremenom menjao, tako da je ZPP doneo dva nova razloga, ujedno eliminišući jedan od ranije predviđenih razloga.⁹ Odredbama ZID ZPP uvodi se još jedan razlog za ponavljanje postupka koji se bazira na odluci Ustavnog suda Srbije donetoj u postupku po ustavnoj žalbi.

Svi razlozi za ponavljanje postupka svrstavaju se u četiri grupe. Prvu grupu razloga čine bitne povrede odredaba postupka, drugu protivpravne radnje učesnika u postupku – krivična dela, a treću nove činjenice i novi dokazi.¹⁰ Četvrtu grupu

8 Videti: čl. 425. st. 2. ZPP.

9 Detaljno: Boranijašević, V. – Razlozi za ponavljanje postupka, *Pravni život*, br. 12/2010, str. 144 – 147.

10 Podela razloga za ponavljanje postupka u tri grupe je u literaturi procesnog prava u velikoj meri bila prihvaćena. Tako: Stanković, G. – *Gradansko procesno pravo*, IP Justinijan, Beograd, 2004, str. 477; Palačković, D. – *Parnično procesno pravo*, Pravni fakultet, Kragujevac, 2004, str. 281 – 282; Poznić, B. – Rakić - Vodinelić, V. – *Gradansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1999, str. 318 – 319; Čizmović, M. – Đuričin, B. – *Gradansko procesno pravo*, Kulturno prosvetna zajednica, Podgorica, 1997, str. 292; Čalija, B. – *Gradansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Sarajevo, 1986, str. 617 – 618; Triva, S. – *Gradansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1978, str. 595 – 598; Kamhi, S. – *Gradanski sudski postupak*, IP Veselin Masleša, Sarajevo, 1961, str. 451. Iako je grupisanje razloga za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka na ovaj način bilo prihvaćeno, to ne

razloga za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka čine povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda koje su utvrđene odlukom Ustavnog suda Srbije u postupku po ustavnoj žalbi ili presudom Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.¹¹

4. Četvrtu grupu razloga za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka, prema ZPP, čine povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda. Neophodno je da su povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda utvrđene presudom Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu¹² ili odlukom Ustavnog suda Srbije u postupku po ustavnoj žalbi. Ova grupa razloga za ponavljanje postupka nije bila zastupljena u ranije važećim procesnim režimima i rezultat je reforme parnične procedure u Republici Srbiji.

Stranka može zahtevati ponavljanje postupka ako je po pravnosnažno okončanom postupku pred domaćim sudom, ESLJP doneo odluku o istom ili sličnom pravnom odnosu protiv Republike Srbije.¹³ Pogrešna primena materijalnog ili procesnog prava koja je rezultirala povredama ljudskih prava i osnovnih sloboda, u ovoj situaciji je bila povod za pružanje pravne zaštite pred ESLJP. Presudom ovog suda se postojanje povrede i utvrđuje, ukoliko ona postoji, pa će takva odluka suda i biti razlog za ponavljanje postupka.

ESLJP je sud koji je ustanovljen Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.¹⁴ Ovaj sud funkcioniše u cilju zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda koje svoj osnov nalaze u Konvenciji. Sud postupajući po individualnoj predstavi, u propisanom sastavu i kad su ispunjene procesne pretpostavke za dopuštenost suđenja, donosi sudsku odluku koja može biti razlog za ponavljanje postupka pred domaćim sudom. Aplikant se može obratiti sudu ukoliko smatra da je odlukom nacionalnog suda došlo do povrede ljudskih prava i sloboda i ukoliko je iskoristio sva pravna sredstva koja su mu bila na raspolaganju. Tada, ESLJP postupajući u propisanom postupku donosi sudsku odluku koja ima obaveznost snagu i koju je država potpisnica Konvencije dužna da izvrši.¹⁵

znači da pojedini autoru nisu na drugačiji način izvršili grupisanje razloga. Tako je u literaturi dostupna i podela razloga na dve grupe, pri čemu prvu grupu čine neke povrede postupka koje su bitne po samom zakonu, a drugu čine nove činjenice i novi dokazi. Druga grupa obuhvata, prema shvatanju autora, tri vrste razloga za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka, i to: krivična dela koja su uticala na zakonitost pobijane odluke, postojanje odluke nekog drugog organa na kojoj je zasnovana odluka suda a koja je naknadno ukinuta, preinačena ili poništena, i nove činjenice i nove dokaze u opštem značenju pojma (Detaljno: Starović, B. – Keča, R. – Građansko procesno pravo, Pravni fakultet, Novi Sad, 1998, str. 449 – 451).

11 Stanković, G. – Građansko procesno pravo, sveska prva, Parnično procesno pravo, Pravni fakultet, Niš, 2010, str. 521; Stanković, G. – Građansko procesno pravo, sveska prva, Parnično procesno pravo, Udruženje za Građansko procesno i arbitražno pravo, Niš, 2007, str. 519.

12 U daljem tekstu: ESLJP.

13 Videti: čl. 422. st. 1. t. 10. ZPP.

14 Ova konvencija je doneta 1950. godine, a Republika Srbija je istu ratifikovala 2003. godine. U daljem tekstu: Konvencija.

15 Odluka nacionalnog suda kojom je, prema mišljenju aplikanta, povređeno određeno ljudsko pravo ne predstavlja objekat pobijanja, a ESLJP u odnosu na nju nema određena ovlašćenja - ni kasatorna ni reformatorna (Stanković, G. – Petrušić, N. – Novine u građanskom procesnom pravu, Udruženje za građansko procesno i arbitražno pravo, Niš, 2005, str. 7).

Ovaj razlog za ponavljanje postupka je uveden u našu parničnu sudsku proceduru iz više razloga. Jedan od osnovnih razloga je dužnost države članice Saveta Evrope da omogući izmenu odluke domaćeg suda. Ova mogućnost je uslovljena odlukom nadnacionalnog suda kojom se utvrđuje da je došlo do povrede osnovnih ljudskih prava koja su garantovana Konvencijom. S druge strane, ovo zakonsko rešenje je u vezi sa preporukom Saveta Evrope kojom se ukazuje državama članicama da je poželjno da obezbede mogućnost ponavljanja postupka pred domaćim sudom, ukoliko je, u određenoj pravnoj stvari, ESLJP utvrdio da je došlo do povrede ljudskog prava koje svoj osnov nalazi u Konvenciji.¹⁶ Pored toga, ponavljanje postupka treba omogućiti i ako stranka sama snosi posledice izrečene pred domaćim sudom a ne postoji mogućnost da se restitucija postigne na drugi način osim putem ponavljanja postupka.

Logičan zaključak koji sledi je da je stranci potrebna konačna presuda ESLJP koja je postala pravnosnažna, kao razlog za ponavljanje postupka. Potrebno je da je ESLJP doneo odluku kojom je utvrđeno da je došlo do povrede određenog ljudskog prava zagantovanog Konvencijom. S druge strane, odredbom ZPP je predviđeno da je razlog za ponavljanje postupka odluka ESLJP o istom ili sličnom pravnom odnosu protiv Republike Srbije. To znači da će sud imati ulogu da ocenjuje da li se ta odluka odnosi na konkretan slučaj i da li se ona može prihvatiti kao razlog za ponavljanje postupka. U slučaju da odluka postoji i da se može prihvatiti kao osnov i razlog za ponavljanje postupka, sud će u propisanom postupku dozvoliti ponavljanje postupka.

Uvođenjem ovog razloga za ponavljanje postupka dolazi do prodora precedentnog prava u naš pravni sistem. Iako sudska praksa ne predstavlja izvor parničnog procesnog prava,¹⁷ u ovom slučaju, presuda ESLJP postaje izvor prava i razlog za ponavljanje postupka pred domaćim sudom.

Uvođenje novog razloga za ponavljanje postupka koji se zasniva na presudi ESLJP, može se sagledati sa više aspekata. U literaturi se smatra¹⁸ da se uvođenjem ovog razloga za ponavljanje postupka predupređuju budući postupci pred ESLJP,

16 Radi se o preporuci br. R (2000) 2 Komiteta ministara Saveta Evrope, upućenoj državama članicama za preispitivanje ili ponovno otvaranje određenih predmeta pred domaćim sudovima nakon izricanja presude ESLJP. Ova preporuka je dostupna na zvaničnom sajtu Saveta Evrope, www.coe.int.

17 U evropskokontinentalnim pravnim sistemima sudska praksa nije izvor prava. Iako se smatra da značaj presude neprestano raste, ona u ovim pravnim sistemima ne može da zameni zakon kao osnovni i primarni izvor prava. Takođe, smatra se da ni zakon ne može sudskoj presudi da porekne osobine sekundarnog pravnog izvora. Ukoliko se izvorima prava označe samo pravni akti koji su formalno obavezni za sudove i koji su ustavom predviđeni, sudska presuda ne predstavlja izvor prava. Međutim, ukoliko se izvorima prava smatraju akti efektivnog stvaranja pravnih normi, neophodno je presudu smatrati izvorom prava (Videti: Košutić, B. – Sudska presuda kao izvor prava, Savremena administracija, Beograd, 1973, str. 149, str. 154). O presudi kao aktu primene i stvaranja prava, videti i: Boranijašević, V. – Vrste presuda u parničnom postupku, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Niš, 2008, str. 12 – 18.

18 Stanković, G. – Petrušić, N. – Novine u građanskom procesnom pravu, Udruženje za građansko procesno i arbitražno pravo, Niš, 2005, str. 65.

ukoliko je taj sud već doneo odluku o istom ili sličnom pravnom pitanju. Stranka će moći pred domaćim sudom da zahteva ponavljanje postupka ukoliko je nadnacionalni sud doneo odluku o istom ili sličnom pravnom odnosu. Tako se stranka neće obraćati tom sudu već će pravnu zaštitu ponovo zatražiti pred domaćim sudskim organima. To će, svakako, doprineti manjem broju obraćanja pojedinaca ESLJP.¹⁹ Država se u ovom slučaju štiti i od odgovornosti za rad njenih organa, pored činjenice da se na još bolji način štite ljudska prava koja svoj osnov nalaze u Konvenciji.

Kada je u pitanju hrvatsko zakonodavstvo, instituti parnične procedure regulisani su odredbama Zakona o parničnom postupku.²⁰ Iako ih zakon ne grupiše, razlozi za ponavljanje postupka su u teoriji procesnog prava klasifikovani u određene grupe. Tako se ističe da se razlozi zbog kojih se može tražiti ponavljanje postupka svrstavaju u tri grupe: neke naročito teške povrede procesnog prava, neka kaznena djela koja su mogla biti od uticaja na sadržaj odluke koja je postala pravnosnažna i nove činjenice i novi dokazi na osnovu kojih je za stranku koja traži ponavljanje postupka mogla biti doneta povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrebljeni u ranijem postupku.²¹

Iako se ne pominje četvrta grupa razloga za ponavljanje postupka, sigurno je da presuda ESLJP kojom je utvrđena povreda ljudskih prava i osnovnih sloboda, doneta protiv Republike Hrvatske, može biti razlog za ponavljanje postupka. Novelom ZPP RH iz 2003. godine predviđeno je da se može tražiti ponavljanje postupka, a samim tim i izmena pravnosnažne sudske odluke, ukoliko je nadnacionalni sud utvrdio povredu ljudskih prava ili osnovnih sloboda. Potrebno je da je ESLJP utvrdio povredu u odluci protiv Republike Hrvatske u postupku koji je inicirala jedna od stranaka iz postupka pred nacionalnim hrvatskim sudom u kome je do takve povrede i došlo.²²

5. ZID ZPP proširuje listu razloga za ponavljanje postupka. U odredbe iz čl. 422. st. 1. ZPP, pored postojećih deset tačaka u kojima su sadržani razlozi za ponavljanje postupka, uvodi se i tačka 11, u kojoj se propisuje da se ponavljanje

19 Ima mišljenja da veliki broj predstavlki koji stiže u ESLJP na neki način dovodi u pitanje poverenje u sistem zaštite ljudskih prava i da postoje dva osnovna razloga za to - povećanje broja članica Saveta Evrope i strukturna neprilagođenost sistema koji je nastao pre pola veka novim zahtevima evropskog društva. Stoga, smatra se da je neophodna reforma ESLJP (Detaljno: Banovčanin-Heuberger, I. – Reforma Evropskog suda za ljudska prava, Evropsko zakonodavstvo, br. 9 – 10/2004, str. 74 – 75).

20 Videti: „Narodne novine“ br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08. U daljem tekstu: ZPP RH.

21 Tako: Triva, S. – Dika, M. – Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 742.

22 Zahtev se podnosi u roku od trideset dana od dana konačnosti presude ELJSP odnosno u roku od 30 dana od dana dostavljanja takve presude stranci u čiju je korist i doneta. Rok je prekluzivne prirode. Zahtev se podnosi prvostepenom sudu koji je sudio u postupku u kome je povreda ljudskog prava i osnovnih sloboda i nastala. Podrazumeva se da sud u postupku koji se sprovodi po pravilima o ponavljanju postupka mora poštovati pravna stanovišta sadržana u odluci evropskog suda (Videti: čl. 428. a ZPP RH. O tome i: Triva, S. – Dika, M. – Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 84).

postupka može tražiti „ako je u postupku po ustavnoj žalbi, Ustavni sud utvrdio povredu ili uskraćivanje ljudskog ili manjinskog prava i slobode zajemčene Ustavom u parničnom postupku“.

Na ovom mestu je, čini se, potrebno ukazati na određene segmente nadležnosti Ustavnog suda Srbije te mogućnosti izjavljivanja ustavne žalbe.

Ustavni sud Srbije predstavlja instituciju koja „štiti ustavnost i zakonitost i ljudska i manjinska prava i slobode“.²³ Novim Ustavom, Ustavni sud Srbije dobija još jednu nadležnost – odlučivanje o ustavnim žalbama.²⁴

Ustavna žalba se može izjaviti protiv pojedinačnih akata ili radnji državnih organa ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, a kojima se povređuju ili uskraćuju ljudska ili manjinska prava i slobode zajemčene Ustavom, ukoliko su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za zaštitu ljudskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom.²⁵ Iz ove odredbe Ustava proizlazi da je potrebno ispunjenje određenih uslova da bi se podnela ustavna žalba. To su sledeći uslovi: da je došlo do povrede ljudskog ili manjinskog prava i slobode zajemčenog Ustavom; da je povreda izvršena pojedinačnim aktom ili radnjom državnog organa ili organizacije kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja, i da su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za zaštitu povređenih prava. U literaturi se ističe da ustavna žalba predstavlja dopunsko pravno sredstvo koje obezbeđuje nemogućnost stranaka da se neposredno obraćaju Ustavnom sudu i na taj način izbegnu redovan put pravne zaštite pred sudovima i, s druge strane, omogućuje da nijedno Ustavom zajemčeno ljudsko i manjinsko pravo ne ostane pravno nezaštićeno.²⁶

Analizom uslova dolazi se do zaključka da se stranka može obratiti Ustavnom sudu uvek kada smatra da joj je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo. Podrazumeva se da se radi o ljudskim i manjinskim pravima koja su predviđena Ustavom i čiju zaštitu Ustav omogućuje i garantuje. Kada se govori o pojedinačnom aktu ili radnji državnog organa ili organizacije kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja, nesumnjivo je da odluka suda predstavlja akt državnog organa, specijalizovanog za pružanje pravne zaštite.

Kad je u pitanju uslov koji se odnosi na iscrpljenost pravnih sredstava ili pak, njihovo nepostojanje, postavlja se pitanje da li su stranke, potencijalni podnosioci ustavne žalbe, sposobne da ocene da li su pravna sredstva iscrpljena i na koji će način Ustavni sud o tome odlučiti. Takođe, pitanje je da li će stranka moći da se obrati Ustavnom sudu ustavnim žalbom i pokuša da izdejstvuje odluku koja će biti povod za ponavljanje parničnog postupka, ukoliko nije iscrpela sva pravna sredstva. Tačnije, ukoliko se nije pokazalo da su postojeća pravna sredstva nedovoljna u

23 Čl. 166. st. 1. Ustava.

24 Istorijski, o žalbenoj nadležnosti Ustavnog suda, detaljno: Nenadić, B. – Ustavni sud Srbije kao žalbeni sud, *Pravna riječ*, br. 10/2007, str. 176 – 180; Nenadić, B. – Ustavna žalba pred Ustavnim sudom Srbije, *Izbor sudske prakse*, br. 12/2007, str. 9.

25 Videti: čl. 170. Ustava.

26 Nenadić, B. – Ustavna žalba pred Ustavnim sudom Srbije, *Izbor sudske prakse*, br. 12/2007, str. 13.

postupku pružanja pravne zaštite. Striktno poštujući odredbe Ustava, iscrpljenost pravnih sredstava pred redovnim sudovima jedan je od osnovnih uslova za izjavljivanje ustavne žalbe. Stranka se može obratiti sudu putem žalbe ali će je sud odbaciti zbog neispunjenja procesnih pretpostavki.

Pošto je notorna činjenica da odredbama Ustava, a ni odredbama Zakona o Ustavnom sudu²⁷ nije propisano kada se smatra da su iscrpljena pravna sredstva za zaštitu ljudskih ili manjinskih prava i sloboda, Ustavni sud je zauzeo stav o ovom pitanju. Ističe se da je Ustavni sud izvršio detaljnu analizu pravnih sredstava koja su predviđena odredbama pojedinih procesnih zakona, pa je na osnovu njihove dostupnosti i delotvornosti zauzeo stav o tome kada su iscrpljena pravna sredstva za zaštitu ljudskih i manjinskih prava i sloboda.²⁸

Kad je u pitanju parnični postupak, smatra se da je poslednje delotvorno pravno sredstvo iscrpljeno donošenjem odluke po reviziji. S druge strane, kada revizija nije zakonom predviđena, donošenjem odluke po žalbi na presudu ili žalbi na rešenje, smatra se da je iscrpljeno poslednje delotvorno pravno sredstvo pre izjavljivanja ustavne žalbe.²⁹

Proizlazi zaključak da se stranka može obratiti Ustavnom sudu, putem ustavne žalbe, tražeći da se utvrdi povreda ili uskraćivanje ljudskog ili manjinskog prava i slobode zajemčene Ustavom u parničnom postupku, tek pošto je iscrpljeno i poslednje pravno sredstvo – kada je doneta odluka u postupku po reviziji. Odluka Ustavnog suda doneta po ustavnoj žalbi, ukoliko je ona i usvojena, predstavlja razlog za ponavljanje postupka.

Zakonodavac propisuje da se ponavljanje postupka može tražiti „ako je u postupku po ustavnoj žalbi, Ustavni sud utvrdio povredu ili uskraćivanje ljudskog ili manjinskog prava i slobode zajemčene Ustavom u parničnom postupku“. Evidentno je da je zakonodavac samo preuzeo formulaciju o ustavnoj žalbi sadržanu u Ustavu, ne vodeći računa o činjenici da se u parničnom postupku mogu povrediti ili uskratiti ljudska prava i osnovne slobode ali da to nije moguće kada su u pitanju manjinska prava. Pored osnovnih ljudskih prava i sloboda koja su zajemčena svim građanima, pripadnicima nacionalnih manjina jemče se i posebna individualna i kolektivna prava. Ustavom je propisana zabrana diskriminacije nacionalnih manjina, ravnopravnost u vođenju javnih poslova, zabrana nasilne asimilacije, pravo na očuvanje posebnosti, kao i pravo na udruživanje i saradnju sa sunarodnicima. Ova manjinska prava se u parničnom postupku ne mogu povrediti niti uskratiti. Jedini izuzetak od pravila je da se u parničnom postupku može povrediti pravo na upotrebu

27 Videti: „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 109/2007. U daljem tekstu: ZUS.

28 Nenadić, B. – Ustavna žalba kao pravno sredstvo za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u Republici Srbiji, rad je dostupan na sajtu www.bgcentar.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=383%3Austavna-alba-kao-pravno-sredstvo-za-zastitu-ljudskih-prava-i-osnovnih-sloboda-u-republici-srbijilink&catid=83%2fitemid=1.

29 Videti: Stavovi Ustavnog suda u postupku ispitivanja i odlučivanja po ustavnoj žalbi, usvojeni na sednicama Ustavnog suda od 30. oktobra 2008. g. i 2. aprila 2009. godine. Stavovi su dostupni na zvaničnom sajtu Ustavnog suda Srbije, www.ustavni.sud.rs.

jezika manjine. Kako je pravo na upotrebu jezika i samo proklamovano nizom odredaba Ustava,³⁰ kao osnovno ljudsko pravo, čini se da je u prilikom redakcije ovog razloga za ponavljanje postupka, trebalo izostaviti povrede manjinskih prava u parničnom postupku.

Pored činjenice da je pravo na upotrebu jezika propisano i zajemčeno Ustavom, u prilog iznetom zaključku ide i konstatacija da je pravo na upotrebu jezika na adekvatan način zaštićeno u parničnom postupku. Naime, poznato je da se žalba protiv presude može izjaviti zbog određenih razloga koji su propisani zakonom. Jedan od razloga su povrede odredaba parničnog postupka, koje mogu biti apsolutno bitne i relativno bitne. Apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka su one povrede koje po samom zakonu imaju karakter bitnih povreda i o kojima sud vodi računa po službenoj dužnosti. Jedna od tih povreda je u vezi sa pravom na jezik. Tako, bitna povreda odredaba parničnog postupka uvek postoji ako je sud protivno zakonskim odredbama odbio zahtev stranke da u postupku slobodno upotrebljava svoj jezik i pismo.³¹ U tom smislu, ako je i došlo do povrede pravila o pravu na jezik, takva povreda se može sanirati u postupku kontrole zakonitosti prvostepene odluke. Interesantna je i činjenica da su članovi radne grupe za reformu pravila po kojima se postupa u parničnoj proceduri, kad je u pitanju ovaj razlog za ponavljanje postupka, predložili da se ponavljanje postupka može tražiti ukoliko je odlukom Ustavnog suda utvrđena povreda ljudskog prava zajemčenog Ustavom, ne pominjući manjinska prava kao predmet povrede u parničnom postupku. Nisu poznati razlozi zbog kojih ovakvo rešenje nije prihvaćeno u nadležnom ministarstvu.³²

Ustavni sud u postupku po ustavnoj žalbi, ukoliko je usvoji, može da poništi pojedinačni pravni akt kojim je povređeno ili uskraćeno ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno Ustavom, može da zabrani dalje vršenje ili narediti vršenje određene radnje, ili odrediti da se u određenom roku uklone štetne posledice nastale usled primene pojedinačnog akta ili radnje.³³ Mogućnost da Ustavni sud u postupku po ustavnoj žalbi može da poništi odluku redovnog suda, ukoliko žalbu usvoji, dovela je do polemike u naučnoj i stručnoj javnosti. Prema jednom od preovlađujućih mišljenja, smatra se da odluka Ustavnog suda kojom se usvaja ustavna žalba i kojom se nesumnjivo utvrđuje povreda prava zajemčenog Ustavom, može biti razlog za ponavljanje postupka, dok sudsku odluku može preispitivati i ukinuti samo nadležni sud.³⁴

30 Odredbama iz čl. 10. Ustava je propisano da su u Republici Srbiji u službenoj upotrebi srpski jezik i ćirilično pismo, a da se službena upotreba drugih jezika i pisama uređuje zakonom, na osnovu Ustava. Takođe, u okviru prava na pravično suđenje, kao jednog od ljudskih prava zajemčenih Ustavom, propisano je da je svakom zajemčeno pravo na besplatnog prevodioca ukoliko ne govori ili ne razume službeni jezik u sudu (čl. 32. st. 2. Ustava).

31 Videti: čl. 361. st. 2. t. 8. ZPP.

32 Materijal u vidu radnih verzija ZPP i ZID ZPP dostupan je na sajtu Ministarstva pravde Republike Srbije, <http://www.mpravde.gov.rs/cr/articles/zakonodavna-aktivnost/>.

33 Videti: čl. 89. st. 2. ZUS.

34 O iznetim shvatanjima povodom zakonom propisane mogućnosti Ustavnog suda da poništi pojedinačni akt, detaljno: Nenadić, B. – Ustavna žalba kao pravno sredstvo za zaštitu ljudskih

Ako rezimiramo, stranka se može putem ustavne žalbe obratiti Ustavnom sudu, tvrdeći da su joj povređena ili uskraćena ljudska prava zajemčena Ustavom, pod uslovom da su iscrpljena pravna sredstva pred redovnim sudovima koji pružaju pravnu zaštitu. U domenu parničnog postupka, ukoliko je doneta odluka u postupku po reviziji, pravna sredstva su iscrpljena. Sud može usvojiti žalbu i doneti odluku kojom utvrđuje povredu zajemčenog ustavnog prava. Takva odluka Ustavnog suda može biti razlog za ponavljanje postupka.

Odredbama ZUS predviđena su određena zakonska rešenja koja Ustav ne sadrži. Odredbama ZUS je propisano da se ustavna žalba može izjaviti i ako nisu iscrpljena sva pravna sredstva, u slučaju kad je podnosiocu žalbe povređeno pravo na suđenje u razumnom roku. Ovom odredbom ZUS ustvari, propisuje izuzetak koji Ustav nije predvideo.³⁵

Na prvi pogled, moglo bi se zaključiti da razlog za ponavljanje parničnog postupka može biti i odluka Ustavnog suda, donesena u postupku po ustavnoj žalbi koja sudu može biti izjavljena iako nisu iscrpljena sva pravna sredstva, kojom je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, No, takav zaključak nije ispravan i ponavljanje postupka se ne može zahtevati na osnovu odluke Ustavnog suda donete u postupku po žalbi zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.³⁶ Osnovni razlog za ovakvo shvatanje nalazi se u činjenici da takvu povredu nije moguće reparirati i sanirati ponavljanjem parničnog postupka. U napred pomenutom materijalu koji je svojevremeno pripremila radna grupa za reformu ZPP, odluka Ustavnog suda u postupku po ustavnoj žalbi zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku nije bila predviđena kao razlog za ponavljanje postupka. Tačnije, bilo je predloženo da se ponavljanje postupka može tražiti zbog odluke Ustavnog suda kojom je utvrđena povreda ljudskog prava zajemčenog Ustavom, osim zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Evidentno je da i ovaj predlog nije postao deo važećih odredba ZID ZPP.

Ukoliko je u postupku po ustavnoj žalbi utvrđeno postojanje povrede prava na suđenje u razumnom roku, Ustavni sud ima mogućnost da, u okviru svojih ovlašćenja, odluči na različit način, u zavisnosti od toga da li je pre podnošenja ustavne žalbe parnični postupak bio završen ili nije.

Kada sud usvoji ustavnu žalbu, njegova odluka se očituje u dva smera. Ukoliko je žalba bila izjavljena zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, a radilo se o parničnom postupku koji nije završen, sud odlukom nalaže parničnom sudu da se

prava i osnovnih sloboda u Republici Srbiji, rad je dostupan na sajtu www.bgcentar.org.rs.

35 O pravnom osnovu za korišćenje ustavne žalbe i: Slavnić, Lj. – Neki aspekti ustavne žalbe i uloga Ustavnog suda, *Pravni život*, br. 14/2009, str. 914 – 915. Praksa Ustavnog suda je pokazala da se u velikom broju slučajeva žalilac obraća putem ustavne žalbe Ustavnom sudu upravo po osnovu povrede prava na suđenje u razumnom roku u parničnom postupku. Motivi žalilaca su bili različiti – predugo trajanje postupka i činjenica da postupak nije okončan, ili pak, činjenica da je postupak predugo trajao te da se radi o povredi zagarantovanog prava na suđenje u razumnom roku.

36 Stanković, G. – Građansko procesno pravo, sveska prva, *Parnično procesno pravo*, Pravni fakultet, Niš, 2010, str. 523.

postupak okonča i omogućava stranci naknadu štete.³⁷

Ukoliko je parnični postupak bio završen pre podnošenja žalbe, Ustavni sud može utvrditi da je postupak predugo trajao i da je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku, te dosuditi pravo na naknadu štete i odluku objaviti u Službenom glasniku Republike Srbije.³⁸ Može se zaključiti da naknada štete u ovim slučajevima ustvari predstavlja izvesnu satisfakciju podnosiocu ustavne žalbe zbog povređenog prava na suđenje u razumnom roku.

6. Odredbama ZPP RH koji taksativno propisuje razloge za ponavljanje postupka, nije predviđeno da stranka može zahtevati ponavljanje postupka ukoliko je povreda ljudskih prava i osnovnih sloboda zajemčenih Ustavom Republike Hrvatske³⁹ utvrđena u postupku pred Ustavnim sudom.

Međutim, u hrvatskom pravu je predviđen jedan specifičan institut – ustavna tužba. Razlikuju se redovna i izvanredna ustavna tužba, koje su normativno uređene odredbama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske.⁴⁰ Ustavna tužba se u literaturi procesnog prava u Republici Hrvatskoj označava kao pravni lek dvojake prirode: ona je pravni lek *sui generis* u slučaju kontrole pojedinačnih odluka, dok je pravno sredstvo u širem smislu kada predstavlja sredstvo kontrole načina vođenja postupka.⁴¹

Redovna ustavna tužba⁴² protiv pojedinačnih pravnih akata podnosi se Ustavnom sudu RH ukoliko su iscrpljeni svi drugi putevi pravne zaštite, ukoliko je pojedinačnim aktom tela državne vlasti, tela jedinice lokalne i regionalne samouprave ili pravne osobe sa javnim ovlašćenjima, kojim je odlučeno o pravima i obavezama, povređeno ljudsko pravo ili osnovna sloboda predviđena Ustavom RH.⁴³ Izvanredna ustavna tužba se, s druge strane, može podneti Ustavnom sudu i pre iscrpljenja drugih pravnih puteva zaštite pod određenim uslovima. U slučaju da nisu iscrpljeni svi dostupni putevi pravne zaštite, izvanredna ustavna tužba može biti podneta ukoliko se o pravima i obavezama stranke u postupku pred sudom nije odlučilo u razumnom roku ili ako se osporenim pojedinačnim pravnim aktom grubo vređaju ustavna prava a „potpuno je razvidno“ da bi nepokretanjem ustavnosudskog

37 Videti: Odluka o usvajanju ustavne žalbe u predmetu UŽ – 31/2008; Odluka o usvajanju ustavne žalbe u predmetu UŽ – 147/2009, www.ustavnisud.rs.

38 Videti: Odluka o usvajanju ustavne žalbe u predmetu UŽ – 193/2008, objavljena je u „Službenom glasniku Republike Srbije“ br. 17/2009.

39 Videti: „Narodne Novine“ br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10. U daljem tekstu: Ustav RH.

40 Videti: „Narodne novine“ br. 99/99, 29/02, 49/02. U daljem tekstu: UZUS RH.

41 Tako: Triva, S. – Dika, M. – Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 74.

42 Termini „redovna“ i „izvanredna“ ustavna tužba nisu termini koji su zastupljeni u odredbama UZUS RH ali su prihvaćeni u jednom delu procesne literature (Videti: Triva, S. – Dika, M. – Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 74 - 78).

43 Videti: čl. 62. st. 1 – 2. UZUS RH. Kada je u pitanju parnični postupak, smatra se da su iscrpljeni putevi pravne zaštite onda kada je doneta odluka u postupku po reviziji (čl. 62. st. 3. UZUS RH).

postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posledice.⁴⁴ Odlučujući u postupku po izvanrednoj ustavnoj tužbi, Ustavni sud donosi odluku i određuje nadležnom sudu rok za donošenje odluke kojom će na meritoran način odlučiti o pravima i obavezama podnosioca ustavne tužbe. Taj rok počinje da teče narednog dana od dana objavljivanja odluke suda u Narodnim novinama.⁴⁵ Prilikom odlučivanja, Ustavni sud RH određuje i primerenu naknadu u novčanom iznosu koja pripada podnosiocu ustavne tužbe zbog povrede ustavnog prava na suđenje u razumnom roku. Naknada se isplaćuje iz državnih sredstava u roku od tri meseca od dana podnošenja zahteva za njenu isplatu.

Proizlazi zaključak da su ustavna žalba u Republici Srbiji i ustavna tužba u Republici Hrvatskoj identični instituti osim u domenu uticaja na parnični postupak. U hrvatskom pravu, odluka doneta u postupku po redovnoj ustavnoj tužbi kojom se utvrđuje povreda ljudskih prava i osnovnih sloboda zajemčenih Ustavom RH ne može biti razlog za ponavljanje parničnog postupka. Takav zaključak proizlazi iz činjenice da odluka Ustavnog suda RH o povredi ljudskih prava i osnovnih sloboda zajemčenih ustavom nije poseban propisan razlog za ponavljanje parničnog postupka. Međutim, odredbama UZUS RH predviđeno je da ukoliko Ustavni sud usvoji ustavnu tužbu, dolazi do ukidanja osporavanog i napadanog akta. Tada je sud koji je doneo takav akt dužan da donese novi akt, novu sudsku odluku. Sa tim ciljem, Ustavni sud predmet vraća na ponovni postupak telu koje je donelo ukinuti akt.⁴⁶ Moglo bi se, možda, zaključiti da u ovoj situaciji dolazi do ponavljanja postupka ali ne na predlog stranke već po službenoj dužnosti, na nalog Ustavnog suda RH.

Odluka doneta u postupku po izvanrednoj ustavnoj tužbi ne može biti razlog za ponavljanje postupka zbog nepoštovanja načela o suđenju u razumnom roku. Ovakav stav zakonodavca i pravne teorije je u potpunosti ispravan.⁴⁷

7. Evidentno je da je zakonodavac u Republici Srbiji proširio listu razloga za ponavljanje postupka i da je na taj način želeo da postigne određene ciljeve. Pored težnje da unapredi sistem pružanja pravne zaštite i poboljša ostvarivanje principa vladavine prava, zakonodavac je nastojao da se kroz uvođenje novih razloga za

44 Videti: čl. 63. st. 1. UZUS RH.

45 Videti: čl. 63. st. 2. UZUS RH.

46 Videti: čl. 76. st. 2. UZUS RH.

47 Izvanredna ustavna tužba je u hrvatsko zakonodavstvo uvedena kao delotvoran pravni lek. Nakon samo nekoliko godina primene pokazalo se da je broj tužbi koje stižu u sud preveliki, da su postupci predugački te da se ne ostvaruje i osnovna namena ovog instituta. Tako je Zakonom o sudovima („Narodne novine“ br. 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 122/10) nadležnost Ustavnog suda RH u postupku po ustavnoj tužbi zbog povrede načela o suđenju u razumnom roku prebačena na redovne sudove. Institut menja ime i dobija naziv „zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku“ (čl. 27 – 30. ZUS RH; O tome: Lilić, S. – Da li je ustavna žalba efikasan pravni lek za suđenje u razumnom roku“, *Anal. Pravnog fakulteta u Beogradu*, godina LV, 2/2007, str. 83). Identični zahtevi se javljaju i u srpskoj teoriji i praksi, jer se postavlja pitanje da li Ustavni sud može da ostvari efikasnu pravnu zaštitu građana po ovom osnovu s obzirom na veliki broj ustavnih žalbi, mali broj sudija u sudu te preširoko postavljenu nadležnost samog suda.

ponavljanje postupka strankama omogućiti efikasna zaštita ljudskih prava u državi. Takođe, zakonodavac je novim rešenjima u pogledu razloga za izjavljivanje predloga za ponavljanje postupka nastojao da umanja broj obraćanja Evropskom sudu za ljudska prava i zaštiti državu od odgovornosti za rad njenih organa. Najzad, motivi zakonodavca za propisivanje određenih rešenja mogu se naći i u implementaciji preporuka Saveta Evrope i početnim koracima na planu harmonizacije našeg prava sa principima i standardima evropskog prava. S druge strane, analiza zakonskih pravila u Republici Hrvatskoj ukazuje na to da su ciljevi zakonodavca bili identični onima u Republici Srbiji, uz određena odstupanja u domenu normativnog regulisanja razloga za ponavljanje parničnog postupka. Da li će u praksi i biti ostvareni ciljevi zakonodavca, ostaje da se vidi tokom buduće primene procesnih pravila u praksi sudova.

Summary

VIOLATION OF HUMAN RIGHTS AND BASIC FREEDOM AS A REASON FOR A RETRIAL

A retrial represents an extraordinary legal remedy that can be lodged against the legally effective decisions. This legal remedy is lodged with the aim to quash irregular court decisions that became legally effective, to repeat a discussion of a disputed matter and for the court to deliver a new, relevant decision.

A party may file a motion for a retrial only in cases explicitly defined by law. Although the legislator did not distinguish grounds upon which a retrial may commence, according to the theory of civil procedure the grounds are divided into certain groups. The first group consists of essential violations of provisions governing the civil proceedings. The second group comprises illegal actions committed by persons participating in civil procedure (criminal offences), while the third group encompasses new facts and new evidences.

The fourth group concerns the violation of human rights and basic freedoms, determined by judgment of the Constitutional Court of the Republic of Serbia upon the constitutional complaint and by judgment of the European Court for Human Rights in Strasbourg.

The author in the article devotes a special attention to aforesaid violations due to the fact that they represent a specific and new ground for a retrial. He points at reasons which led to its implementation in civil proceedings and discusses results achieved on the normative level with respect to goals set with the new legislative solutions. The author stresses legislative inconsistencies, especially these regarding the constitutional appeal and implications of the Constitutional Court judgment for civil proceedings. He also analyses legislative solutions allowing retrial in the Republic Croatia with the aim to single out common provisions and point at normative discrepancies.

Key words: *civil procedure, retrial, human rights and fundamental freedoms, Constitution, European Court for Human Rights, constitutional appeal, constitutional complaint.*

Zusammenfassung

VERLETZUNG DER MENSCHENRECHTE UND GRUNDFREIHEITEN ALS GRUND FÜR WIEDERAUFNAHME DES ZIVILPROZESSES

Die vorliegende Arbeit analysiert Verletzungen der Menschenrechte und Grundfreiheiten als einen Sondergrund für die Wiederaufnahme des Zivilprozesses. Die Zivilprozessordnung der Republik Serbien aus dem Jahr 2004 brachte Neuigkeiten in Bezug auf die Wiederaufnahmegründe. Unter anderem wurde die Möglichkeit der Prozesswiederaufnahme auf Grund einer Entscheidung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte in Strassburg gegen Republik Serbien, die eine Verletzung der Menschenrechte und Grundfreiheiten festgestellt hat, eingeräumt. Das Gesetz zur Änderung und Ergänzung der Zivilprozessordnung aus dem Jahr 2009 führt einen weiteren Grund für die Verfahrenswiederaufnahme ein. Insofern das Verfassungsgericht der Republik Serbien im Verfahren wegen Verfassungsbeschwerde eine Verletzung der Menschenrechte und Grundfreiheiten im Zivilprozess festgestellt hat, so kann dieses Gericht eine Entscheidung zur Wiederaufnahme des Prozesses treffen. Der Autor beschäftigt sich mit den Wiederaufnahmegründen und macht auf ein theoretisches Dilemma und auf Ergebnisse an der normativen Ebene, wie auch auf die Motive für die neuen gesetzlichen Regelungen der Republik Serbien aufmerksam. Dabei weist er auch auf die kroatische Regelung über die Wiederaufnahmegründe und vergleicht diese mit der serbischen Regelung.

Schlüsselwörter: *Zivilprozess, Prozesswiederaufnahme, Menschenrechte und Grundfreiheiten, Verfassung, Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte, Verfassungsbeschwerde und Verfassungsklage.*

Riassunto

VIOLAZIONE DEI DIRITTI DELL'UOMO E DELLE LIBERTA' FONDAMENTALI QUALE MOTIVO DI RINNOVAZIONE DEL PROCEDIMENTO CONTENZIOSO

Nel contributo l'autore analizza le violazioni dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali quale specifico motivo di ripetizione del procedimento contenzioso. La legge sul procedimento contenzioso della Repubblica di Serbia del 2004 ha introdotto delle novità con riguardo ai motivi per la rinnovazione del procedimento; in particolare, prevedendo la possibilità di rinnovare il procedimento sulla base della pronuncia della Corte europea per i diritti dell'uomo di Strasburgo, avversa alla Repubblica di Serbia, con la quale è stata accertata la violazione dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali. Con la legge di modifica ed integrazione della legge sul procedimento contenzioso del 2009 viene introdotto ancora un motivo di rinnovazione del procedimento. Così, qualora la Corte costituzionale della Repubblica di Serbia accerti su presentazione di ricorso l'esistenza di una violazione dei diritti dell'uomo e delle libertà fondamentali nel procedimento contenzioso, in base alla sua pronuncia può avere luogo la rinnovazione del procedimento. L'autore, nel valutare tali motivi per la rinnovazione del procedimento, individua le antinomie teoriche, i risultati raggiunti sul piano normativo, come anche i fini e le motivazioni delle nuove soluzioni nella legislazione della Repubblica di Serbia. Per quanto in misura minore, l'autore presta attenzione anche alle soluzioni legislative concernenti i motivi per la rinnovazione del procedimento nella Repubblica di Croazia con l'intento di dimostrare l'uguaglianza di determinate soluzioni, ma anche la loro diversità con riguardo ad alcuni segmenti.

Parole chiave: *procedimento contenzioso, rinnovazione del procedimento, diritti dell'uomo e libertà fondamentali, Costituzione, Corte europea dei diritti dell'uomo, ricorso costituzionale, azione costituzionale.*